

Veiledning:

Revisors vurderinger av forsvarlig likviditet og forsvarlig egenkapital

Aksjelovgivningens regler for beregning av utbytte ble endret fra juli 2013. Styrene må i større grad enn før vurdere hvordan utbyttet påvirker egenkapital og likviditet. Revisjonskomiteen har utarbeidet en veiledning om styrets ansvar og revisors vurderinger i denne forbindelse.

Innledning

Endringene i aksjeloven og allmennaksjeloven fra juli 2013 endret reglene for beregninger av utbytte. En viktig endring er at styrene i større grad enn før må vurdere om selskapet etter utbytteutdeling har forsvarlig egenkapital og likviditet.

Denne veiledningen tar for seg styrets ansvar ved utbytteutdeling og hvilke krav som stilles til revisor ved revisjon av styrets forsvarlighetsvurderinger ved utbytteutdeling. Styrets vurderinger vil både omfatte teknisk beregning av utbyttegrunnlaget etter asl./asal. § 8-1 og hva som vil være forsvarlig etter asl./asal. § 3-4. Veiledningen kan også være relevant for andre disposisjoner som skal ligge innenfor rammene av asl./asal. § 8-1, jf. § 3-4.

Veiledningen berører ikke styrets løpende ansvar for forsvarlig egenkapital og likviditet etter aksjeloven og allmennaksjeloven § 3-4. I de tilfellene hvor det er vesentlig usikkerhet om forutsetningen om fortsatt drift er til stede, følger revisors handlinger og vurderinger av ISA 570.

Metoder for utbytteutdeling

Etter endringen av aksjeloven kan utbytte nå tas ut på tre ulike måter. Følgende alternativer er mulige:

1. Utbytte besluttet av ordinær generalforsamling, jf. asl./asal. § 8-2 (1). Grunnlaget er årsregnskapet som skal fastsettes på den ordinære generalforsamlingen.

2. Tilleggsutbytte besluttet av generalforsamlingen på ekstraordinær generalforsamling eller av styret etter fullmakt fra generalforsamlingen, jf. asl./asal. 8-2. Grunnlaget er sist fastsatte årsregnskap.
3. Ekstraordinært utbytte, jf. asl./asal. § 8-2a. Grunnlaget er en revidert mellombalanse. Utdeling av utbytte på grunnlag av en mellombalanse åpner for å dele ut oppnådde resultater i perioden, uten å måtte vente til fastsettelse av neste årsregnskap. En mellomba-

lanse må utarbeides og revideres etter reglene for årsregnskap og godkjennes av generalforsamlingen. Kravet til revisjon gjelder uavhengig av om selskapet har valgt revisor eller ikke. Det er utarbeidet en egen veiledning for revisjon av mellombalanse.

Styrets ansvar ved utbytteutdelinger

Styret har fått et særskilt og utvidet ansvar for at selskapet etter utdelingen fortsatt har en forsvarlig egenkapital og likviditet,

ANSVAR: Styret har fått et særskilt og utvidet ansvar for at selskapet etter utdelingen fortsatt har en forsvarlig egenkapital og likviditet.

jf. asl./asal. § 8–1 jf. § 3–4. Departementet understreker at: «... det ikke er et formål med forslaget at aksjeeierne skal gis større tilgang til selskapets midler på bekostning av kreditorene. Når man reduserer betydningen av de formelle skrankene etter § 8–1, innebærer det at de skjønsmessige kravene etter § 3–4 må få en mer sentral rolle. Dette legger et betydelig ansvar på styret og innebærer at det stilles større krav til styrets vurderinger av hva som vil være en forsvarlig utbytteutdeling. Styret vil i mindre grad enn etter gjeldende lov¹ kunne legge til grunn at en utbytteutdeling som er lovlig etter § 8–1, også vil stå seg i relasjon til § 3–4. Styret må foreta en selvstendig vurdering av kravene etter § 3–4 i forbindelse med utdelinger. I den sammenheng vises det for øvrig til departementets forslag om at det etter § 3–4 ikke bare skal stilles krav om en forsvarlig egenkapital, men også at selskapet skal ha tilstrekkelig likviditet.»²

Det er klart at selskapets styre er ansvarlig for vurderingen av om selskapet etter utbytteutdelingen har forsvarlig likviditet og egenkapital i tråd med kravene i asl./asal. § 3–4. Styrets ansvar på dette området understrekes ytterligere i forarbeidene ved: «Overtredelse av aksjeloven § 3–4 vil kunne medføre erstatningsansvar, jf. aksjeloven § 17–1, og straffansvar, jf. aksjeloven § 19–1.»³

Forsvarlig egenkapital og likviditet

Lovens krav om forsvarlig egenkapital og likviditet innebærer at det må foretas en helhetsvurdering av selskapets økonomiske situasjon. Ettersom kravene til forsvarlighet vil variere basert på blant annet virksomhetens risiko og omfang, er det ikke angitt lovmessig krav mht. tallstørrelser mellom egenkapital og likviditet på den ene siden og virksomheten på den andre siden.

Departementet understreker at: «Hvorvidt egenkapitalen er forsvarlig, beror på en konkret og skjønsmessig helhetsvurdering. Lovteksten knytter forsvarlighetsvurderingen til «risikoen ved og omfanget av virksomheten»⁴. Ifølge forarbeidene⁵ må det «... foretas en samlet vurdering av selskapets reelle kapitalgrunnlag ... Dette betyr at man ikke kan se på egenkapitalen isolert, men også må vurdere forholdet

mellom egenkapital og gjeld, gjeldens sammensetning og de vilkår som knytter seg til selskapets forpliktelser. Ved fastleggelsen av egenkapital og gjeld er det de reelle verdiene som er avgjørende, ikke de balanseførte. Forutsetningen om fortsatt drift skal legges til grunn, så lenge det ikke er sannsynlig at virksomheten vil bli avvirket.» «I forsvarlighetsvurderingen etter § 3–4 må det imidlertid fortsatt legges vekt på hva slags eiendeler egenkapitalen består av. Eiendeler som nevnt i nåværende § 8–1 første ledd nr. 2 vil i utgangspunktet være dårlig egnet som utbyttegrunnlag, og dette må, til tross for endringen av § 8–1, få betydning for forsvarlighetsvurderingen etter § 3–4.» «Kravet til forsvarlig egenkapital etter § 3–4 innebærer ifølge forarbeidene at det skal foretas en samlet vurdering av selskapets reelle kapitalgrunnlag, ikke bare av egenkapitalen ...»⁶ I tilknytning til kravet om forsvarlig likviditet uttaler⁷ departementet: «Sett i sammenheng med de øvrige endringene i kapitalreglene, er det etter departementets oppfatning viktig også med en påminnelse om at selskapet må ha tilstrekkelig likviditet til å dekke sine forpliktelser. En slik endring vil tydeliggjøre at forsvarlighetskravet innebærer at det skal foretas en helhetsvurdering av selskapets samlede økonomiske stilling. Departementet antar at hensynet til selskapets likviditet særlig bør få betydning i forbindelse med vurderinger av om det skal utbetales utbytte eller foretas andre utdelinger». «At selskapet har en plikt til å dekke sine forpliktelser ved forfall, er selvsagt. Som for andre skyldnere, vil dette følge av den kontraktmessige forpliktelsen overfor kreditor, eventuelt av regelsett utenfor aksjeloven. Et eventuelt krav etter § 3–4 om at selskapet skal dekke sine forpliktelser ved forfall, omhandler ikke denne siden av saken...»

Selv om styret har et løpende ansvar for at selskapet har forsvarlig egenkapital og likviditet, får styret et krav om å gjennomføre en særskilt forsvarlighetsvurdering ved utdelinger⁸. Momenter til styrets forsvarlighetsvurdering kan for eksempel være:

- konkret og skjønsmessig helhetsvurdering av selskapets økonomiske situasjon på beslutningstidspunktet under hensyn til forventet fremtidig utvikling
- vurderingen gjøres i lys av virksomhetens risiko, art og omfang.

- en samlet vurdering av selskapets reelle kapitalgrunnlag, ikke egenkapital isolert.
- vektlegging av hvilke netto eiendeler verdiene i selskapet består av, samt en vurdering av om verdiene er tilstrekkelig sikre. Immaterielle eiendeler vil i utgangspunktet være lite egnet som utbyttegrunnlag.
- forutsetningen om fortsatt drift skal legges til grunn.
- en særskilt vurdering av selskapets likviditetssituasjon under hensyn til foreslått utbyttebetaling.

Verken lov eller forarbeider inneholder krav om dokumentasjon av styrets forsvarlighetsvurdering. Imidlertid stiller aksjeloven krav til styrets engasjement og løpende oppfølging av selskapets økonomiske situasjon. I den forbindelse er det avgjørende at styret dokumenterer sin oppfølging gjennom styreprotokoller mv. Manglende eller mangelfull forsvarlighetsvurdering kan etter omstendighetene lede til erstatnings- og/eller straffeansvar for styret. Styret vil derfor ha en egeninteresse i å dokumentere en forsvarlighetsvurdering og sørge for tilstrekkelig grunnlag for sin vurdering. Eksempler på dokumentasjonen som kan underbygge forsvarlighetsvurderingen, er: perioderegnskaper, budsjetter, likviditetsbudsjetter, verddivurderinger, redegjørelser eller annen relevant dokumentasjon.

Omfanget av dokumentasjon som må ligge til grunn for vurderingen vil variere. I en situasjon hvor selskapet har god drift og inntjening, tilstrekkelig likviditet og egenkapital vil det kunne ligge til rette for utbytteutdeling. Styrets vurderinger og dokumentasjon kan i en slik situasjon gjøres enklere. Jo mer krevende selskapets økonomiske situasjon er, jo mer omfattende vurderinger må styret gjennomføre. Det er naturlig å forvente at dokumentasjonen i en slik situasjon er mer omfattende.

Revisors oppgaver og plikter Revisors arbeid

Revisors mål er å gjennomføre både en kontroll av utbytteberegningen og en etterkontroll av styrets vurderinger av om selskapet etter utdelingen vil ha forsvarlig likviditet og egenkapital. Det er naturlig at revisors arbeid tar utgangspunkt i styrets dokumenterte vurderinger.

I enkelte tilfeller kan dokumentasjonen av en forsvarlighetsvurdering mangle. Utdel-

1 Asl §§ 3–4 og 8–1 før lovendringen av 14. juni 2013 nr. 635.

2 Prop. 111 L 2013–2013 side 59.

3 Prp. 111 L 2012–13 kapittel 5.10.2.

4 Prp. 111 L 2012–13 side 75.

5 NOU 1996: 3 side 102.

6 NOU 1996: 3 side 102.

7 Prp. 111 L 2012–13 kapittel 5.10.4.

8 Asl. § 8–1 (4).

lingen kan likevel være forsvarlig. For revisor er det imidlertid ikke mulig å etterprøve en vurdering som ikke er dokumentert. Det er ikke revisors oppgave å dokumentere vurderingen for styret, bare å etterprøve den. Revisor må derfor påpeke overfor styret at deres forsvarlighetsvurdering må dokumenteres. Dersom dokumentasjon ikke fremlegges, anbefales at dette tas opp i nummerert brev, jf. revl. § 5–4. Når dokumentasjonen er innhentet, kan revisor starte sin etterprøving av styrets forsvarlighetsvurdering.

Styrets vurderinger vil kunne inneholde betydelig grad av skjønn knyttet til hvilke momenter som er relevante og hvordan de er vurdert. Som en konsekvens vil revisors vurderinger nødvendigvis også måtte innebære en betydelig grad av skjønn. Revisors vurderinger vil for eksempel ta i betraktning selskapets økonomiske situasjon, forventet netto inntjening, likviditet, arbeidskapital, tilgang til kapital fra eiere og långivere, tidspunkter for og størrelsen på låneforfall og rentebetalinger, muligheter for og avtaler om salg av eiendeler, eventuelle merverdier i eiendeler, art og

kompleksitet av eiendeler, virkelig verdi av immaterielle eiendeler som goodwill, FoU og utsatt skattefordel, uavklart garanti-ansvar, lånebetingelser (ansvarlige lån, gunstige rente- og nedbetalingsbetingelser), eventuelle forsikringer, eventuelle garantier fra eiere, relevante lovkrav mv.

En god økonomisk situasjon med høy egenkapital, god likviditet og inntjening tilsier at vurderingene kan være noe enklere. Et selskap hvor det er vesentlig usikkerhet om fortsatt drift, med mange skjønnsmessige estimater, nedadgående eller redusert inntjening over tid og med anstrengt likviditet, tilsier høy grad av aktsomhet fra revisor.

Revisor bør vurdere om styret skal avgi en egen skriftlig uttalelse om styrets forsvarlighetsvurdering. Denne kan inkluderes i den skriftlige uttalelsen fra ledelsen etter ISA 580, hvor da også styret må signere, eventuelt som en tilleggsuttalelse. Om det er egen uttalelse eller punkt i den skriftlige uttalelsen fra ledelsen, kan den for eksempel inneholde informasjon om at alle dokumenter og grunnlag vedrørende styrets

forsvarlighetsvurdering er fremlagt for revisor og at styret har gjort sine vurderinger etter beste evne basert på den informasjonen de hadde tilgjengelig osv. Videre at de er kjent med styrets ansvar knyttet til dette og at de mener at utdelingen er innenfor forsvarlig egenkapital og likviditet.

Revisors rapportering

Dersom revisor ved revisjon av styrets forsvarlighetsvurdering avdekker forhold som etter revisors skjønn medfører at revisor mener at egenkapitalen og/eller likviditeten etter utdelingen ikke er forsvarlig, skal dette tas opp i nummerert brev med styret, jf. revl. § 5–2 fjerde ledd. Revisor må be om at forholdet rettes opp i samsvar med aksjelovens regler.

Dersom forholdet ikke rettes eller revisor ikke mottar nødvendig dokumentasjon for forsvarlighetsvurderingen, må revisor vurdere innvirkningen på revisjonsberetningen. Når revisor har avdekket og påpekt vesentlige brudd på lov og forskrifter, herunder kravene om forsvarlig egenkapital og likviditet, og den revisjonspliktige ikke iverksetter nødvendige tiltak for å rette på

Husk at...

Revisorforeningen arbeider for gode og hensiktsmessige rammevilkår for norske revisorer og for næringslivet. Som talerør for deg som enkeltmedlem og for bransjen kan vi påvirke veivalg og beslutninger som får konsekvenser for deg i ditt daglige arbeid.

For at vi skal lykkes, er det viktig at vi er mange. Sammen er vi sterke!

Derfor bør også du bli medlem i Revisorforeningen.

Visste du at:

du som medlem får betydelige rabatter både på kurs, bøker og tidsskrifter, og at vi i tillegg legger til rette for at du på enklest mulige måte kan være løpende oppdatert innenfor alle de fagområdene du må beherske i jobben din?

Visste du at:

du som medlem – enten du jobber innen revisjon, regnskapsføring eller andre bransjer – har mulighet for å stille spørsmål/diskutere faglige spørsmål med våre eksperter innen alle relevante fagområder?

Visste du at:

du som medlem får tilbud om en rekke medlemsfordeler? Ved å benytte våre forsikringsordninger og vår nye bankavtale vil du kunne spare inn kostnaden ved medlemskap allerede i år 1!

**Hvorfor vente?
Meld deg inn i dag!**

revisorforeningen • no

forholdene, må revisor vurdere fratreden i samsvar med bestemmelsene i revl. § 7–1.

I eksempelsamlingen til ISA 700, under innledningen til modifisert konklusjon, er det gitt følgende veiledning som ansees å uttrykke god revisjonsskikk:

«Når det gjelder utbytte, er begrensningene i utbyttegrunnlaget knyttet til sist fastsatte årsregnskap.

Dersom det ikke er konkludert negativt og det ikke er tatt inn negativ fastsettelseskonklusjon, betyr det at revisor har akseptert årsregnskapet som utbyttegrunnlag selv om revisjonsberetningen har en modifisert konklusjon.

Dersom revisor finner at en vesentlig feil gir økt utbyttegrunnlag og at det foreslåtte utbyttet hadde vært over utbytterammen etter asl. § 8–1 dersom feilen hadde blitt korrigert, må revisor ta hensyn til dette når det vurderes om feilen er gjennomgripende eller ikke. En feil som under andre omstendigheter ville ført til forbehold, kan i slike situasjoner likevel bli vurdert til å være gjennomgripende. Er feilen ikke gjennomgripende, og det ikke konkluderes negativt på årsregnskapet, vil det heller

ikke være aktuelt å modifisere konklusjonen om utbytte i uttalelsen om årsberetningen.

I et regnskap avlagt etter god regnskapskikk vil foreslått utbytte være innarbeidet i regnskapet.

Når revisor uttaler seg om anvendelsen av overskuddet i uttalelsen om årsberetningen, vil revisor konkludere negativt på grunn av utbytte bare når det er gitt negativ fastsettelseskonklusjon i forhold til årsregnskapet. Dette kan skyldes vesentlig feil i utbyttegrunnlaget eller at utbyttet isolert sett er ulovlig basert på det fremlagte regnskapet. Dersom regnskapet viser et foreslått utbytte som overstiger det som lovlig kan deles ut basert på årsregnskapet, må revisors vurdering knyttes til hvorvidt denne feilen i sin karakter er gjennomgripende og dermed medfører negativ konklusjon og negativ fastsettelseskonklusjon. Et forbehold til årsregnskapet i slike tilfeller vil normalt ikke være aktuelt.

I et regnskap avlagt etter IFRS vil foreslått utbytte ikke være innarbeidet i regnskapet. Foreslått utbytte vil således ikke være omfattet av revisors konklusjoner i revisjonsberetningen. Det er derfor ikke aktu-

elt med en negativ konklusjon om utbytte. Forholdet må følges opp i øvrig kommunikasjon med styret og ledelsen».

Revisor må videre vurdere betydningen av uforsvarlig egenkapital og/eller likviditet for sin attestasjon av næringsoppgaven. Et ulovlig utbytte kan ha skattemessige konsekvenser både under aksjonær- og fritaksmodellen. Skattemyndighetene kan betrakte selv mindre ulovlige utbytter som å være av betydning. Ved vurdering av rapportering til skattemyndighetene benyttes en lavere vesentlighetsgrense enn vurderingen for revisjonsberetningen. Dette tilsier at revisor ikke attesterer på næringsoppgaven når utbyttet er ulovlig. Revisor skal i nummerert brev gi begrunnelse for manglende attestasjon på næringsoppgaven, jf. revl. § 5–2 fjerde ledd nr. 5. Revisor skal sende kopi av begrunnelse til skattekontoret, jf. revl. § 6–2 fjerde ledd.

For aksjonærene kan ulovlig utbytte etter omstendighetene rammes av bestemmelsene i hvitvaskingsloven, med de konsekvenser det kan få for revisors rapporteringsplikt⁹.

⁹ Hvitvaskingsloven § 17 og 18.

Elektronisk skattekort fra 2014

Fra inntektsåret 2014 er det innført elektronisk skattekort. For revisor bør kontroll av systemløsningen og bruken av denne være det primære. Revisor bør også se på etterlevelsen av hvem arbeidsgiver skal hente skattekort for.

Ordnningen innebærer at arbeidsgiver må hente skattekort elektronisk for alle sine ansatte. Arbeidstaker skal ikke lenger levere skattekortet.

Hva betyr dette for arbeidsgiver og de som kjører lønn?

Arbeidsgiver må hente skattekort for alle ansatte ved inngangen til nytt inntektsår. Regelen om å benytte foregående år/måneds skattekort gjelder kun hvis skattekortet ikke er gjort tilgjengelig for arbeidsgiver, for eksempel på grunn av teknisk feil i Skatteetatens eller Altinns systemer.

Det sendes automatisk ut et varsel til arbeidsgiver når en ansatt endrer skattekortet i løpet av året. Arbeidsgiver må da hente oppdatert skattekort før neste lønnskjøring, og har på denne måten oppdatert informa-

sjon om skattetrekk for alle ansatte gjennom året. Arbeidsgiver må også hente skattekort for nye ansatte som kommer til gjennom året. Se faktaboks nedenfor for hvordan elektronisk skattekort hentes i praksis.

Du kan lese mer om endringene i Skattebetalingsloven kapittel 5 og Skattebetalingsforskriften.

Hva betyr dette for arbeidstaker?

Arbeidstaker får tilsendt informasjon om skattekortet (skattetrekkmelding). Dette erstatter det gamle skattekortet. Meldingen skal ikke leveres arbeidsgiver. Arbeids-